

УДК:82.09

НЕОРЕАЛІЗМ У КОЛІ ПРОЗАЇКІВ «ЛАНКИ»

Сніжана ЖИГУН,

кандидат філологічних наук, викладач Київського університету ім. Бориса Грінченка

У статті розглядається художня система неореалізму як течії модернізму, що зберігає реалістичний тип творчості, на прикладі прозаїків «Ланки».

Ключові слова: неореалізм, реалізм, модернізм, «Ланка».

Щоб пояснити причини змін у літературному процесі, Юрій Тинянов удався до образу боротьби поколінь: «діти» протиставляються «батькам», шукаючи підтримки в «дідів». Ця аналогія буде доречною, коли вести мову про неореалізм. На початку ХХ ст. реалізм, хоч і жив у творчості своїх найяскравіших представників (наприклад, І. Франка, І. Нечуя-Левицького, Панаса Мирного), молодим авторам видавався безнадійно застарілим. Як і належить батькам, І. Франко намагався напоумити М. Вороного, Панас Мирний – М. Коцюбинського й М. Чернявського, але намарне: зросло нове покоління літераторів, для яких звільнення мистецтва від утилітарності (а в нашому випадку – народності) стало сенсом творчості. Реалізові протистояв символізм, замінивши конкретику натяками, побутовість – інобуттям та містикою. Менш «норовливі діти» реалізму прищепили його основі – емпіричному позитивізму – філософію А. Бергсона, генерувавши цілком новий стиль імпресіонізму. У будь-якому разі нове літературне покоління відмовилося відтворювати й аналізувати дійсність, прагнуло естетизувати її. Емоційність, фрагментарність, асоціативність стали знаком нової літератури. Однак рух триває... І коли символ та враження перестають бути новацією, у наступному поколінні зріє бажання змін.

1924 р. молоді київські літератори Валер'ян Підмогильний, Борис Антоненко-Давидович, Григорій Косинка, Євген Плузник, Тодось Осьмачка та Марія Галич відійшли від різнобарвного «Аспису», щоб створити окремішне угруповання «Ланка». Досі їхні літературні шукання орієнтувалися на естетику «батьків»: Г. Косинка вже досяг популярності завдяки імпресіоністичним новелам, Б. Антоненко-Давидович привернув увагу критиків повістю «Синя волошка», сюжет якої вгруз у густоту

символічного орнаменту, а М. Галич видавці дорікали: «Чи не можна б трохи простіше, зрозуміліше писати?» Однак від часу об'єднання їхня творчість почала набувати інших рис: лінгвістичний аналіз пізніших творів демонструє низку спільних прийомів, що нівелювали імпресіоністичну, символістську стилістику й формували неореалістичну. Зокрема посилюється зв'язність та єдність мовлення (передусім завдяки відмові від обривів та еліпсів, безсполучникових речень, настанови на фрагментарність), скорочується сфера недовомовленості (обмежується використання займенників та неозначено-особових речень), рідше порушується порядок слів (інверсія та оригінальні тропи стають акцентованими). Таким чином замість презентованої в ранніх творах сукупності емоційно сприйнятих фрагментів читач отримує цілісне відображення. Втім саме лірико-імпресіоністична манера підготувала ґрунт для нової епічності, що полягала в зосередженні на внутрішньому світі персонажа.

Процес «батькоборства» не був суто українським. У Франції заперечення символізму втілювалося в унанімізмі (Жуль Ромен, Жорж Дюамель, Шарль Вільдрак та інші), у Росії – в поезії акмеїстів (Микола Гумільов, Анна Ахматова, Сергій Городецький). Естетичним зразком для ланчан став В. Винниченко, чия творчість була власне містком від «старого» реалізму (в оповіданнях) через імпресіоністичні впливи до неореалізму романів. Саме йому В. Підмогильний і Г. Косинка надсилають свої твори не лише заради друку, а й щоб «почути Ваше (Винниченкове. – С. Ж.) слово про свою творчість, тверезе слово художника – це значить – не дати потонути серед нашої сірої “Адигейщини”...» (з листа Г. Косинки до В. Винниченка від 2.6.23 р. [3, с. 122]). У літературно-критичних виступах і В. Підмогильний, і Б. Антоненко-Давидович ха-

в описаних подіях, а в закономірності, що їх поєднує. Щоб виявити її, потрібно вдатися до абстрагування. Тож ідеологічний тип апелює до інтелектуального сприйняття, обмежуючи емоційне.

Розвиток неореалізму в українській літературі перервали репресії 1930-х рр., коли були знищені найяскравіші представники цього стилю, а ідеологічні інсинуації унеможливили його подальший розвиток. Надалі неореалізм розділив долю Б. Антоненка-Давидовича: у другій половині 1930-х про

нього, як і про письменника, не згадували, щоправда книжки перекладів репресованих митців-неореалістів виходили, однак уже без зазначення їхніх прізвищ). У 1950-х неореалізм спалахнув коротким, але яскравим цвітінням у новелах «Спокуса», «Щастя», «Гроза», «Іван Євграфович більше не належить собі» та інших творах Б. Антоненка-Давидовича. Та за цей час змінився світ, виросло нове покоління письменників, з якими неореалізм шукав порозуміння.

Література

1. Антоненко-Давидович Б. Смерть; Сибірські новели; Завищені оцінки / Б. Антоненко-Давидович. – К.: Вид-во гуманіт. л-ри, 2005.
2. Жмир В. Слідами Ніцше по Україні / В. Жмир // Художня культура. Актуальні проблеми: наук. вісник. – К., 2010. – Вип. 7. – С. 275–315.
3. Листи Григорія Косинки до Володимира Винниченка // Гальченко С. Скарби літературних архівів / С. Гальченко. – К.: АТОПОЛ, 2012. – С. 122–131.
4. Підмогильний В. Оповідання, повість, романи / В. Підмогильний. – К.: Наук. думка, 1991.
5. Підмогильний В. Новий роман Ю. Яновського / В. Підмогильний // Патетичний фрегат. Роман Юрія Яновського «Майстер корабля» як літературна містифікація. – К.: Факт, 2002. – С. 271.
6. Плужник Є. Змова у Києві: роман, п'єси / Є. Плужник. – К.: Укр. письменник, 1992.
7. Тарнавський М. Між розумом та ірраціональністю. Проза Валер'яна Підмогильного / М. Тарнавський. – К.: Пульсари, 2004.
8. Тодоров Ц. Два принципи оповіді / Ц. Тодоров // Тодоров Ц. Поняття літератури та інші есе. – К.: Києво-Могилянська академія, 2006. – С. 40–56.
9. Ушкалов Л. Реалізм – це есхатологія: Панас Мирний / Л. Ушкалов. – Х.: Майдан, 2012.
10. Чижевський Д. Культурно-історичні епохи / Д. Чижевський. – Авсбург; Монреаль, 1978.
11. Шевельов Ю. Троє прощань і про те, що таке історія літератури / Ю. Шевельов // Слово. Збірник об'єднання українських письменників в екзилі. – Нью-Йорк, 1968. – С. 348–356.